

Hörförståelsetexter

Kapitel 1

3 K

1

Man:

Jag förstår inte vad som har hänt i Sverige! Varför måste alla springa hela tiden? Det är som om det var nån sorts löparfeber! Folk går upp typ fem på morgonen för att hinna springa före jobbet. Och det spelar ingen roll vad det är för väder. Även om det är tio minus är det fullt av folk som springer som galningar. Herregud! Och alla bara pratar om löpning, om teknik, bästa skorna och alla lopp folk ska springa. Jättetråkigt!

Jag vill ta det lugnt på fritiden. Det bästa jag vet är att ligga i soffan och läsa en bra bok. Om jag vill röra på mig går jag ut i skogen och tar en lång promenad och lyssnar på fåglarna. Det kallar jag avkoppling!

2

Kvinna:

Jag sitter mycket stilla framför datorn på mitt jobb och jag jobbar långa dagar. När jag kommer hem är jag ofta väldigt trött och vill bara ligga i soffan och titta på teve. Och jag orkar sällan laga mat, så det blir mest hämtmat – en pizza, nudlar och sånt. Den senaste tiden har jag haft problem med ryggen så jag gick till en sjukgymnast förra veckan. Han sa att jag måste börja träna för att bygga upp musklerna. Så nu har jag köpt ett gymkort och i morgon ska jag köra igång! Jag har också bestämt mig för att börja äta bättre, så nu är det slut med snabbmaten. Imorgon blir det grillad kyckling och en massa grönsaker. Mitt liv som soffpotatis är över!

Kapitel 2

1 M

Ville: Ja, det är Ville.

Rasmus: Tja, Ville. Det är Rasmus här.

Ville: Rasmus! Men tjena! Hur länge sedan var det? Typ fem år eller?

Rasmus: Ja, något i den stilen. Hur mår du?

Ville: Jodå, det är fint. Det är inte så mycket nytt här. Jag jobbar på som förut, skriver för ett resemagasin och några andra tidningar. Det går ganska bra faktiskt. Du då, vad sysslar du med nuförtiden?

Rasmus: Jag vet inte om du har hört att jag har flyttat till Östersund. Jag fick ett bra jobb på Radio Jämtland. Så Lena och jag flyttade hit för tre år sedan.

Ville: Nä, lägg av! Det visste jag inte. Hur är det att bo däruppe, då?

Rasmus: Tja, i början var det ganska tufft, innan jag fick nya kompisar och så. Men nu trivs jag riktigt bra faktiskt.

Ville: Hur skaffade du nya kompisar då?

Rasmus: Du kanske inte tror mig, men Lena och jag fick en liten tjej för två år sedan.

Ville: Va! Har du fått barn?

Rasmus: Ja, just det. Och när jag var föräldraledig gick jag med i en sådan där pappagrupp, du vet.

Ville: Ja, vad kul!

Rasmus: Ja, det var faktiskt hur bra som helst. Det var lite halvtrist att bara vara hemma med lilltjejen först. Men sedan började jag träffa de här andra grabbarna och deras barn och göra olika saker med dem.

Ville: Som vad då till exempel?

Rasmus: Tja, allt möjligt. Vi gick till parken tillsammans eller på babysim och ibland gick vi ut och fikade. Sedan var vi ett gäng som började umgås, äta middagar hos varandra och så.

Ville: Där ser man.

Rasmus: Du då, har du någon kontakt med våra gamla kurskompisar från universitetet?

Ville: Nja, sådär. Ibland träffas vi och tar en öl. Men det blir inte så ofta nuförtiden. Jag har börjat umgås mer med Karinas kompisar.

Rasmus: Karina, vem är det?

Ville: Det är min sambo. Hon är fotograf på resemagasinet. Vi blev ihop för ungefär ett år sedan och flyttade ihop nästan direkt.

Rasmus: Du, det låter som om vi borde ses snart och prata lite mer. Eller vad säger du?

Ville: Absolut! Karina och jag ska göra ett reportage från Åre i vinter. Vi kanske kunde titta förbi då?

Rasmus: Javisst. Det är bara att slå en signal!

Ville: Okej. Jag hör av mig om några veckor.

Rasmus: Gör det! Ha det bra så länge!

Ville: Du med. Kul att du ringde!

Kapitel 3

2 E

Ulf: Jag vet inte om jag är så rik egentligen, men jag har rätt okej med pengar. Jag har alltid varit intresserad av pengar. När jag var liten sålde jag jultidningar, strumpor och salamikorvar och sådant till grannarna. På gymnasiet startade jag och några kompisar en aktieklubb. Vi köpte och sålde aktier tillsammans och tjänade faktiskt lite pengar. Men det var när jag började med datorer som pengarna kom. En kompis visade mig hur man gör en webbsida. Jag startade en mötesplats på nätet för singlar. I början jobbade jag själv på nätterna, men efter ett par månader var jag tvungen att anställa några personer. Och efter bara ett år blev företaget köpt av en stor amerikansk koncern. Jag blev dollarmiljonär. Det var härligt, men samtidigt tappade jag lite fokus. Jag visste inte vad jag skulle göra. Nu har jag öppnat ett hunddagis istället.

Jenny: Jag trodde alltid att man kunde bli rik genom att jobba hårt och spara. Jag hade ett ganska kul jobb, men ingen hög lön direkt. Varje månad sparade jag tusen kronor på ett bankkonto. Men efter ett par år märkte jag att det inte hade blivit så mycket pengar på kontot. Så jag tog ut alltihop och

köpte skraplotter istället. Det blev jättemånga lotter. Jag och min sambo satt en hel helg och skrapade lotter. När vi hade skrapat hälften av lotterna utan att det blev någon hög vinst började vi bli nervösa. Vi skrapade och skrapade men det var bara några småvinster på 30 spänn och så. När vi hade 10 lotter kvar, så bad jag faktiskt till gud. Ni kanske tror att jag ljuger men den sista lotten var en storvinst. Jag vann 2 miljoner! Så det stämmer inte att det är bra att spara på banken.

Kapitel 4

1 D

Jag har alltid älskat djur. När jag var i 10-årsåldern red jag och var i stallet så ofta jag kunde. Jag drömde om att bli cowboy och min högsta dröm var att få en egen häst. Tänk att få ha en alldeles egen häst som var bara min! En svart ponny ville jag ha. Jag försökte övertala mina föräldrar att skaffa häst. Jag sa att jag kunde spara min veckopeng och betala hästen själv. Mina föräldrar sa att det kostade alldeles för mycket och att det var för mycket arbete med en häst. Det tog lång tid innan jag kunde acceptera det. Men så var det. Punkt slut.

Efter något år fick jag en ny idé. En hund ville jag ha, en jättestor hund, nästan som en liten häst. På den tiden kunde jag inte gå förbi en hund utan att stanna och klappa den. Jag ville ha en alldeles egen hund som älskade mig mer än någon annan. En hund som kunde trösta mig när jag var ledsen, som jag kunde leka med när jag var glad och som skulle ligga vid mina fötter när jag såg på teve eller läste. På nätterna skulle den självklart sova i min säng. När jag presenterade idén för mina föräldrar var det nej direkt. ”Vi kan inte ha hund. Vi reser ofta. Vem ska ta hand om hunden då? Och vem ska gå ut med den flera gånger om dagen”. Ingen diskussion. Det hjälpte inte att jag tjatade och tjatade.

Men en katt då? Det är lättare att ta hand om katter. Nu startade nästa övertalningskampanj. Den blev ganska kort eftersom min pappa var allergisk mot katter.

Fåglar ville jag inte ha eftersom jag var rädd för dem. Jag tror att min fågel-skräck började efter att ha sett Hitchcock-filmen *Fåglarna*.

Jag förstod att jag inte skulle få något djur och det gjorde mig riktigt ledsen. Jag skulle inte få växa upp med en massa glada hundar, hästar och katter omkring mig som barnen i mina favoritfilmer gjorde. Det var verkligen deprimerande. Då fick mamma en idé. Hon förstod att jag längtade mycket efter djur så hon gick iväg till djuraffären och kom hem med akvariefiskar. Hon trodde att jag skulle bli glad igen om jag fick ett akvarium men det blev jag inte alls. Fiskarna var så tråkiga! Man kunde inte klappa dem eller prata med dem. De bara simmade runt i akvariet och stirrade på mig. Noll kontakt. Jag tyckte inte alls om dem. Ibland glömde jag att ge dem mat och akvariet blev ganska smutsigt. Fiskarna mådde inte bra, och efter en tid tog mamma fiskarna och spolade ner dem på toaletten. Så var det med den saken.

Kapitel 5

1 F

Jan, 43

Jag är skild och har barnen varannan vecka. De är 8 och 5. De fredagar jag har barnen åker vi ofta till badhuset direkt från förskolan och skolan. Vi tävlar om vem som kan blåsa mest bubblor i vatten, vem som kan hålla andan längst under vattnet och vem som kan simma snabbast. Sedan hoppar vi från hoppornet. Mina barn vågar mycket mer än jag. De hoppar från femman och ibland från tian och jag står oftast och tittar på faktiskt. Sedan äter vi apelsiner i bastun. Jättemysigt. Vi byter om till pyjamas redan på badhuset och när vi kommer hem slappar vi i soffan framför teven eller spelar något tevespel. Alla är ganska trötta efter badhuset så vi somnar tidigt allihop. Ibland direkt i soffan ...

Ullis, 32

Förut hade vi sådant där vanligt fredagsmys som ”alla andra” med tacos och läsk och ostbågar och smågodis och teve, teve, teve. Men min dotter blev trött på det och tyckte att vi skulle *göra* saker ihop istället. Hon tog fram en gammal hatt från min morfar och så fick vi alla varsin lapp. På lappen skrev vi något som vi ville göra, men det måste vara något som alla kan vara med på – från femåringen till nioåringen till oss vuxna. Sedan drog vi lappar i tur och ordning och gjorde vad som stod på. På lapparna stod det till exempel sjunga en sång, spela ett spel, gå en promenad eller se en film. Det blev succé och vi har fortsatt att göra så varje vecka. Det är verkligen kul när hela familjen gör saker tillsammans. Och alla får vara med och bestämma.

Senada, 29

Vi äter inget speciellt på fredagar. Men i min familj älskar vi musik. Vi kollar på musikvideor på nätet. Alla väljer en video att titta på var och sedan röstar vi om vilken som är bäst. Ibland plockar vi fram vår diskolampa och har disko! Det är jättekul. När vi blir trötta spelar vi tillsammans istället. Min flickvän spelar gitarr och själv spelar jag piano. Våra barn spelar fiol och saxofon. Det är så härligt när vi spelar tillsammans allihop. Vi tycker också att det är viktigt att man inte vara umgås med familjen på fredagar. Barnen tar ofta hem någon kompis och vi bjuder hem våra singelvänner också ibland. Det blir roligare när man är fler tycker vi.

Kapitel 6

3 H

Daniel: Hur var dina föräldrar när du växte upp?

Mia: De höll alltid på med politik. När min syster och jag var små drog de med oss på en massa olika demonstrationer. På den tiden förstod jag inte riktigt vad det handlade om, men alla verkade arga och skrek och protesterade mot olika saker. Det var jättejobbigt! Och middagarna hemma då, jämt var det prat om politik. Så himla tråkigt! Det kanske var därför jag inte ville syssla med politik när jag var yngre. Jag var bara så trött på det!

Daniel: Tänk, för mig var det precis tvärtom. Mina föräldrar var helt ointresserade. Jag har aldrig hört dem diskutera politik.

- Mia: Inte?
- Daniel: Näe, men jag var ofta irriterad och ville ändra på saker och ting. Som när jag gick i skolan till exempel. Då tyckte jag att skolmaten var så äcklig. Alla klagade på maten, men ingen gjorde något åt det. Det var faktiskt en lärare, vår historielärare, som sa att vi borde sluta snacka och börja göra något istället.
- Mia: Gjorde ni det då?
- Daniel: Ja, jag och några andra startade en matgrupp som gick runt i klasserna och samlade ihop kritik och förslag på förbättringar. Sedan hade vi möte med skolpersonalen och berättade om våra förslag.
- Mia: Blev det bättre då?
- Daniel: Nja, ett tag. Men jag fick i alla fall se att det var möjligt att göra något för att förändra saker. Jag tyckte att det var kul och efter ett tag gick jag med i ett politiskt ungdomsförbund.
- Mia: Var inte det urtråkigt?
- Daniel: Nej, faktiskt inte. Vi hade en massa möten och olika diskussionsgrupper. Ibland övade vi debatteknik med äldre politiker. Men vi gjorde mycket annat kul tillsammans också. Jag menar, det var inte bara politik. Vi gjorde resor, kryssningar till Finland till exempel, och hade jätteroliga fester tillsammans.
- Mia: Jaha, sådana där fester där alla dricker rödvin och sjunger politiska sånger? (Sjunger en snutt: Upp till kamp emot kvalen ...)
- Daniel: Nej, nej, nej, inte alls. Våra fester var väl som alla andras på den tiden.
- Mia: Tänk hur det kan bli. Nu sitter jag, som hatade politik, i EU-parlamentet. Och jag älskar jobbet!
- Daniel: Mm. Och jag som trodde att jag skulle bli statsminister slutar nästa vecka. Nu får politiken klara sig utan mig.
- Mia: Jag kommer att sakna dig!
- Daniel: Du får komma och hälsa på mig när du är hemma i Sverige. Vi kan gå ut och äta lunch tillsammans så får du berätta det senaste från politikens värld.
- Mia: Gärna!

Kapitel 7

1 E

1

- Hamid: Mitt smultronställe är en liten sjö som ligger långt inne i skogen. För att komma dit måste man gå ganska långt genom skogen. Det finns små stigar som man kan gå på, men ibland är det svårt att se dem så det är lätt att gå vilse. Och sista biten är lite jobbig, man måste gå genom en tät skog och över branta klippor. När jag kommer fram till sjön brukar jag vara alldeles svettig. Då är det härligt att ta ett dopp i det kalla vattnet! Sedan sätter jag mig vid sjön och tar fram en macka och en termos med kaffe. Jag sitter och tittar ut över den vackra sjön och lyssnar på fåglarna som sjunger. Det kan gå flera timmar. Jag är helt ensam med mina tankar. Ibland kommer en älg, ett rådjur eller en hare. Fantastiskt, va? Men jag tänker inte berätta var sjön ligger. Det är min hemlighet!

2

Isak: Mitt smultronställe är min släkts sommarställe på Fårö. Dit åker jag och min familj varje sommar för att bada, koppla av och njuta av den speciella atmosfären. När jag vill vara för mig själv går jag upp supertidigt på morgonen och åker till en strand som heter Langhammars. Där finns raukar, stenformationer som bara finns på Gotland. Det känns som att vara på en annan planet. Eller som i en Bergman-film. Solen, vinden, havet och stenarna gör att man glömmer allt annat. Man kan förstå att Ingmar Bergman hittade en bra plats för att få inspiration och spela in filmer. Men oftast är jag ju med familjen. Vi spelar strandvolleyboll, dricker kaffe och äter kanelbullar som vi har tagit med. Eller bara slappar i en solstol och läser böcker. På kvällen grillar vi ofta, gärna lamm som vi har köpt av grannen. Om det är dåligt väder sitter vi inne och spelar kort eller något annat spel.

3

Lollo: Ett smultronställe? Det måste vara mitt favoritfik i stan. Jag går dit minst en gång om dagen. Jag gillar bäst att vara där på morgonen för då är det inte så mycket folk.

Jag läser tidningen och dricker deras jättegoda kaffe. Ibland äter jag en macka till. Jag gillar den lugna atmosfären och den trevliga personalen. Jag känner alla som jobbar där och pratar med dem om både roliga och tråkiga saker som händer i mitt liv. Jag får ofta bra råd i svåra situationer från dem. Men ibland sitter jag bara helt tyst och samlar energi för dagen.

Om jag har tid så tittar jag in efter jobbet också. Då tar jag bara en snabb espresso. Stämningen på eftermiddagen är helt annorlunda. Då är fiket fullt med skolungdomar som sitter och pratar i mobilen och affärsmän som diskuterar någon viktig affär. Men personalen har alltid tid för mig och vi snackar en liten stund.

3 H

(4 personer, en från Norrland, en från Skåne, en från Gotland och en från Göteborgstrakten läser samma text)

Det är så härligt att åka hem på julen, att få träffa hela familjen och äta mamas goda mat. Och det är mysigt att fika med gamla kompisar från skolan och promenera runt i centrum. Sen är det klart att det kan bli lite för mycket också. Man får liksom aldrig en lugn stund, telefonen ringer hela tiden och man hinner nästan inte träffa alla. Nästa år ska jag försöka åka hem lite oftare så att det inte blir så stressigt.

Kapitel 8

5 B

1

- Hej! Det var länge sedan!
- Öhh ... Jag är ledsen. Jag minns inte riktigt.
- Datakursen! På folkhögskolan utanför Västerås, för fem år sedan.
- Ja, just det. Nu kommer jag ihåg. Pelle! Hur är läget?
- Jo, det är bara bra. Själv då? Bor du fortfarande i Örebro?
- Nej, jag bor inte där längre. Jag flyttade i vintras.

2

- Hej! Jag skulle vilja beställa en tid för återbesök. Jag måste laga en tand.
- Jaha, då ska vi se... Vi har faktiskt en tid redan i övermorgon.
- Nja, det funkar inte så bra. Och nästa vecka är jag bortrest.
- Ja, då får vi titta på nästnästa vecka. Kan du på torsdagsmorgonen, klockan åtta?
- Ja, det passar bra.

3

- Jag har inte skickat in min deklaration än ... Jag hatar att deklarerar.
- Det har jag redan gjort. Min man är ju ekonom så han brukar hjälpa mig.
- Ja, det är typiskt att man ska behöva en ekonom i familjen för att deklarerar...

4

- Du, har du skrivit det där dokumentet jag bad dig om för några dagar sedan? I måndags tror jag att det var.
- Oj, det har jag glömt! Vilken tur att du påminde mig! Fast jag vet inte om jag hinner den här veckan. Är det okej om du får det nästa vecka?
- Nja, jag behöver det senast på fredag.
- Okej. Jag får skynda mig.

5

- Hur ofta tränar du?
- Förut tränade jag varannan dag, men nuförtiden nästan aldrig. Jag har faktiskt inte tränat på flera månader.
- Samma här. Jag brukade träna flera gånger i veckan men nu tränar jag inte alls.

6

- Vad gör ni på somrarna?
- Vartannat år brukar vi åka till min släkt i Kroatien och vartannat år till min frus släkt i Argentina.
- Vad härligt!
- Ja, det är kul, men i somras kunde jag inte åka för jag var tvungen att jobba. Jag hoppas jag kan åka i vinter istället.

Kapitel 9

1 B

- Kvinna: Kolla på den här pingvinbilden. Gissa vad som har hänt!
- Man: Hmm, jag vet inte. Det ser ut som om pingvinerna är döda. Det kanske är ett virus som har spridit sig bland dem. Stämmer det?
- Kvinna: Nix. Helt fel.
- Man: Nähä. Då kanske det bara är en bild på pingviner som sover. Pingviner kanske ligger på rygg och sover? Eller?
- Kvinna: Nej. Det stämmer inte heller.
- Man: Näe, då vet jag inte. Kan du inte säga?
- Kvinna: Det är faktiskt brittiska piloter som brukar berätta en sak som kan verka helt otrolig.
- Man: Vadå?
- Kvinna: Jo, de säger att om man flyger över en pingvinkoloni tittar pingvinerna upp mot flygplanet.

Man: Jaha, och?
 Kvinna: Jo, när pingvinerna tittar rakt upp i luften, måste de ju luta huvudet tillbaka. Sedan lutar de sig tillbaka mer och mer.
 Man: Och sen?
 Kvinna: Och sen; TJOFF, ligger någon där platt på rygg. Och du vet ju hur det är i pingvinkolonier ... Pingvinkompisar står jättenära varandra, så vad tror du händer då?
 Man: Ingen aning. Berätta!
 Kvinna: Jo, när en pingvin i kolonin trillar så faller också hans pingvinkompis bredvid. Och sen faller de andra också, precis som dominobrickor. Och så ligger de där allihop!
 Man: Det är inte sant!
 Kvinna: Tja, vad vet jag. Men jag har läst att forskare faktiskt ska undersöka saken nu. Så helt fel kan det ju inte vara.

Kapitel 10

3 B

Daniel: Tjena Åsa! Hur var det på semestern?
 Åsa: Ja, nu ska ni få höra! Det började med att flyget inte kunde starta. Det lät som att något hade fastnat i motorn. Och det luktade grillad kyckling. Vet ni varför?
 Daniel/Katarina: Ehh ...
 Åsa: Det hade flugit in en fågel i motorn! När vi till slut startade skojade flygvärdinnan om att vi skulle få kyckling att äta. Och när vi kom fram kändes det så kallt. Jag kollade termometern och det var bara 15 grader, svinkallt! När jag ringde hem till Sverige fick jag höra att det var 25 grader och sol därhemma.
 Katarina: Ojdå!
 Åsa: Men maten på en restaurang vid hotellet var fantastisk. Jag kommer aldrig glömma en middag när vi åt grillad entrecote. Köttet nästan smälte i munnen och smakade helt underbart av vitlök och timjan.
 Daniel: Vad härligt!
 Åsa: Fast hotellet som vi bodde på låg vid ett torg där det var fiskmarknad på dagarna. Det luktade inte särskilt gott.
 Daniel: Usch! Vad äckligt!
 Åsa: Ja, det var hemskt! Och grannarna på hotellet satt på balkongen hela dagarna och rökte och drack och skrek. Inte så trevligt med all cigarettrok som blåste in över vår balkong. Sedan gick de ut och festade och kom hem klockan fem på morgonen och hade efterfest. Det var aldrig tyst!
 Katarina: Men herregud!
 Åsa: Ja det var helt otroligt! En natt när de hade fest kunde jag inte sova. Vi hörde allt de sa genom väggen. Till slut tog vi våra badhanddukar och gick och la oss på stranden för att få en blund i ögonen. Det var faktiskt lite mysigt att sova på stranden. Vi såg månen gå upp över havet och vågornas kluckande

vaggade oss till sömns. Men vi tänkte inte på att det var tidvat-
ten ... Jag vaknade av att jag kände mig helt blöt. Först trodde
jag att jag hade kissat på mig! Hela handduken var genomblöt.
Katarina: (skrattar) Förlåt, jag måste skratta ...
Åsa: Ja, man visste inte om man skulle skratta eller gråta. Vi blev
helt deprimerade och stannade mest på hotellrummet. Jag kan
säga att vi tittade en del på teve, fast vi förstod ju inte mycket
av vad de sa ...
Daniel: Ja, apropå hemska semestrar: mitt värsta semesterminne var 14
dagar i en liten stad i Mellansverige. Vi skulle hyra stuga men vi
var för sent ute. När vi skulle boka fanns det inga stugor lediga.
Vi fick till slut tag i en husvagn som stod på en tomt.
Åsa: En husvagn!? Du skämtar!
Daniel: Nej, jag lovar. Med tre småbarn och regn varje dag var det inte
särskilt kul.
Åsa: Men vad gjorde ni då? ...
Daniel: Tja, vad gjorde vi egentligen? Vi satt mest inne och spelade kort
hela dagarna. Det var jobbigt att vara på så liten yta i två veckor
och alla bråkade jättemycket.
Katarina: Ja, mitt värsta semesterminne var i alla fall när jag och min sam-
bo fick en spontan idé att lifta till Oslo. Vi skulle vara borta en
vecka och hade en ganska liten budget, bara 1 000 kronor per
person. Jag vet inte riktigt hur vi tänkte – Oslo är ju inte känt
för att vara billigt direkt.
Daniel: Nej, verkligen inte! Jag var där i somras. Bara en flaska vatten
kostar ju hur mycket som helst ...
Katarina: Ja, hur som helst så ställde vi oss vid en stor väg och väntade på
att någon skulle stanna för att plocka upp oss. Första dagen
kom vi inte så långt, bara till Eskilstuna där vi upptäckte att
tältet från 90-talet saknade delar. Så vi fick leta efter pinnar
i skogen.
Åsa: I skogen!?
Katarina: Ja, vi var ju desperata. Det var fullt av mygg och vi blev ganska
bitna. Vi såg ut som om vi hade fått någon farlig sjukdom, typ
pest. Totalt tog det oss tre dagar att komma till Oslo trots att vi
fuskade de sista milen och åkte med en jättedyr buss. Typ 300
kronor kostade det, en tredjedel av reskassan. Men sen hittade vi
en fin sjö ganska långt utanför Oslo där vi kunde campa gratis,
men upptäckte snart att vi slagit upp tältet precis vid en myr-
stack.
Daniel: Ojoj! Vilken otur! Myror, de är inte att leka med.
Katarina: Nej precis! Oj vad det kliade! Vi var tvungna att flytta på tältet.
Åsa: Var ni inte något i Oslo, då?
Katarina: Jo, det var vi. Men sjön låg ju långt från centrala Oslo. Men
stan är så vacker! Doften från havet och måsarnas skrån vid
fiskebåtarna är underbart. Fast vi hade ju inte mycket pengar.
Allt var som sagt väldigt dyrt. Vi var i alla fall på Munchmuseet
och såg den berömda målningen Skriet.

Daniel: Låter som en passande tavla.
Katarina: Jo ... De två sista nätterna spöregnade det, och vårt tält var inte vattentätt ... Så semestern slutade ganska blött. Till slut ringde vi till min sambos mamma som tog bilen ända till Oslo och körde oss hem.
Åsa: Det var ju tur. Då slutade det lyckligt i alla fall.
Katarina: Jo, det kan man säga.

Kapitel 11

1 H

Hasse: Tror du att det finns några personer som aldrig har gjort något olagligt?
Sonja: Nja, jag undrar det. De flesta har väl gjort något. Hur är det med ditt förflutna förresten, har du några skelett i garderoben?
Hasse: Det skulle du bra gärna vilja veta, va?
Sonja: Verkligen! Jag är så himla nyfiken! Vi gör så här: Jag berättar en sak som jag har gjort så får du berätta något du har gjort.
Hasse: Okej. Du börjar.
Sonja: När jag gick i sjuan gick en kompis och jag till en godisaffär som låg i närheten av skolan. Min kompis köpte någon liten sak, ett tuggummi eller vad det nu var. Och medan han betalade stoppade jag en stor påse chips innanför jackan. Sedan försökte vi se coola ut och gick därifrån. Men så fort vi hade kommit ut ur affären började vi springa som galningar.
Hasse: Märkte inte den som hade godisaffären något?
Sonja: Nej, faktiskt inte. Men gissa om vi var nervösa! Vi vågade aldrig göra om det. Och chipsen kunde vi nästan inte äta, för vi hade så dåligt samvete. Nu är det din tur.
Hasse: Hmmm få se. Jo, nu vet jag. Det var för länge sedan, 2006 tror jag det var, när vi var på väg hem från en skidresa i Jämtland. Jag körde. Vi hade lite bråttom, för vi ville hinna hem till Schlagerfestivalen som gick på teve den kvällen. Så jag drog på ganska ordentligt och körde i typ 130 på en 90-väg.
Sonja: Oj då. Hur gick det då?
Hasse: Inte så bra. Vi åkte fast i en poliskontroll och jag fick böta en massa pengar. Som tur var fick jag behålla körkortet i alla fall. Nu är det din tur.
Sonja: Jag tror inte att jag har gjort något mer olagligt. Jo, förresten, i början av 90-talet reste jag ganska mycket. Då var det väl ganska många extraflaskor som åkte ner i resväskan när vi skulle hem.
Hasse: Ajajaj. Åkte du fast någon gång?
Sonja: Nej, inte jag. Men min kompis blev stoppad i tullen en gång. Pinsamt! Nu vill jag höra något riktigt tungt från dig!
Hasse: Okej, jag ska berätta något som jag verkligen skäms för. När jag gick i femman var jag otroligt avundsjuk på en klasskompis som hade fått en jättefin kulspetspenna. Det var en sån där dyr, superlyxig penna, gulfärgad med en snygg ask man kunde lägga pennan i. Jag satt och tittade på hans penna på lektionerna och en rast kunde jag inte hålla mig. När vi skulle gå ut på rast så tog jag hans penna. Kan du fatta vad taskigt! Men jag kunde inte låta bli.
Sonja: Vad hände sen då?

- Hasse: Ja, sen var det inte så roligt. Min mamma hittade pennan och hon förstod ju att jag hade tagit den. Så jag var tvungen att gå hem till min klasskompis och lämna tillbaka pennan och be om ursäkt.
- Sonja: Hoppsan. Det kan inte ha varit så kul!
- Hasse: Nej, usch. Jag kunde inte sova på flera nätter och vågade inte gå till skolan. Men killen var schysst och vi pratade aldrig mer om det jag hade gjort.
- Sonja: Tur för dig. Nu tror jag faktiskt inte att jag har något mer i mitt kriminella förflutna.
- Hasse: Nej, inte jag heller. Nu pratar vi om nåt annat!

Kapitel 12

2 A

Eva Dickson – en svensk äventyrerska

Eva Amelie Maria Dickson, äventyrare, rallyförare och författare, blev bara 33 år. Trots att hon dog så ung hann hon göra fler saker än de flesta vanliga människor. Hon var den första kvinnan som korsade Sahara med bil, när hon körde från Nairobi till Stockholm, och fem år senare bilade hon från Belgien till Calcutta. Hon var en av Sveriges första kvinnliga rallyförare och den tredje kvinnan i Sverige som tog flygcertifikat. Man kunde läsa om hennes resor i svensk press under 1930-talet och i tidningarna kallades hon äventyrerska.

Det var Evas första man, rallyföraren Olof Dickson, som introducerade henne för motorsport. De träffades 1925, när Eva var 20 år, och inom ett år var de gifta. Bröllopsresan gick till Egypten, naturligtvis med bil. Tre år efter det att Olof och Eva gifte sig föddes deras son, Åke, som kallades Dicke. När föräldrarna var ute på sina resor brukade Dicke bo i långa perioder hos sina kusiner.

En bilresa mellan Paris och Rom tillsammans med en väninna förändrade Evas liv, då hon fick smak för ett äventyrligt, kringflackande liv. Resan blev också början till slutet på äktenskapet med Olof. Eva och Olof skildes 1932, men de skildes som vänner. Olof sa senare så här om sin exfru: "Hon var enormt slösaktig, äventyrslysten, modig, full av liv och full i fan. Hon älskade att väcka sensation".

Efter skilsmässan levde Eva utan fast adress i Stockholm. När hon kom till staden bodde hon på hotell. Nu var bilen hennes hem.

Under en resa till Afrika, mötte hon sin nästa kärlek, baron Bror von Blixen, som hon senare gifte sig med.

En middag på Europeiska klubben i Nairobi ledde Eva ut på stora äventyr. Under middagen sa hon till mannen som satt bredvid att hon var en duktig bilförare och att hon skulle köra från Nairobi till Stockholm. Mannen slog vad om att hon inte skulle klara det. Eva antog utmaningen och sa att den som förlorade vadet skulle bjuda hela gänget på champagne.

Eva utrustade sin nyinköpta bil, en öppen Chevrolet, med bensin- och oljefat, myggnät, vattensäckar, tätsängar, reservdelar och annat. Med på resan följde Hassan Ali, som hon träffade samma dag hon skulle resa. Resan genom Kenya och Uganda gick bra, men efter det började problemen. Bildäcken exploderade i hetan och Eva blev sjuk i malaria. De sov ute i sina tätsängar under de iskalla nätterna. De körde tolv timmar i sträck och stannade bara för att reparera bilen och för att äta lite. De var sjuka, törstiga och hungriga, men Eva hade bestämt sig. Efter 40 dagar hade de tagit sig igenom Saharaöknen och Eva vann vadet.

Nu ville Evas make, Bror von Blixen, att de två skulle bosätta sig i Afrika. Men hos Eva växte fortfarande rastlösheten och äventyrlusten. Hon var inte redo. Först måste hon uppfylla sin dröm, att ensam köra Sidenvägen, hela vägen till Peking. Den 3 juni 1937 lämnade Eva Sverige för en resa där hon skulle riskera livet och där hon i perioder skulle tvingas klara sig utan vatten och mat. Hon reste söderut genom Belgien, Tyskland, Polen, Rumänien, Turkiet, Syrien, Iran och Afghanistan. Resan var som en mardröm, det var 50 grader varmt och Eva var svårt febersjuk. När hon kom till Calcutta i Indien, mädde hon ännu sämre och lades in på sjukhus. Under tiden hade man stängt Sidenvägen. Den politiska situationen gjorde det omöjligt att fortsätta. Eva bestämde sig för att påbörja sin resa hem, fortfarande sjuk och svag. Pengarna började ta slut och hon var tvungen att välja om hon skulle köpa bensin eller mat. Hon valde bensin och gick ner tolv kilo i vikt.

För att få ihop mer pengar till den fortsatta resan ingick hon ett nytt vad – den här gången med en engelsman: hon skulle ta sig snabbare med bil från Calcutta till England än vad han gjorde med båt. För att vinna vadet körde hon hårdare och snabbare än hon brukade. I mars, 1938, kom hon till Bagdad i Irak. Då hade hon varit på resande fot i nio månader. En natt körde hon tillbaka till Bagdad efter en middag utanför staden. I bilen satt även en brittisk dam som Eva hade lärt känna under kvällen. Det var mörkt, vägarna var dåliga och Eva körde snabbt som vanligt. Hon missade en kurva och bilen voltade. Eva hamnade under bilen, bröt nacken och dog omedelbart. Den brittiska damen, som hade överlevt kraschen, skickade telegram till Bror von Blixen. Men telegrammet kom aldrig fram. Först ett par månader senare, när von Blixen kom tillbaka från en safari, fick han meddelandet att hans fru var död. Djupt olycklig lämnade han Afrika efter 25 år.

Den 22 april 1938 begravdes Eva Dickson i Stockholm, 33 år gammal.

Kapitel 13

3 F

Kattis: Alltså, gud, vilken pinsam jul det var! Fatta! Morsan var tomte istället för farsan.

Mia: Men ... Varför då?

Kattis: Alltså, farsan var typ sjuk och min brorsa typ vägrade. Så min morsa fick ta på sig tomtedräkten och sedan kom hon in och mina småkusiner fattade typ ingenting. Morsan ba: Finns det några snälla barn här? med värsta basrösten. Jag började typ asgarva.

Matte: Å, snacka inte om tomten. Jag skulle vara tomte hos grannarna och hade liksom förberett mig asmycket. Hade till och med gjort ett hemgjort tomteskägg av bomull, typ skitsnyggt. Så jag ringer på hos grannarna och går in och kör värsta tomteskrottet ... ho ho ho ... Alltså, jag såg typ ingenting, för skägget ... och masken. Jag ba: Har ni varit snälla i år? De ba: öhhh. Det var inga barn där alls, bara en massa bara en massa gamlingar.

Mia: Var var ungarna, då?

Matte: Jag hade typ gått till fel granne. Ja ba: Sorry! och stack därifrån och sedan gick jag till de riktiga grannarna ...

Kattis: Mia, var inte du typ Lucia, eller nåt?

Mia: Visst, värsta Luciabrasan. Allt gick skitbra i början, men det var så jäkla jobbigt att stå stilla. Jag rörde lite på mig och ... jag kände plötsligt att det var asvarmt på huvudet. Alla skrek och musikläraren kom så här med

värsta vattenhinken och hällde över mig. Håret hade typ börjat brinna. Jag ba: Tack så mycket, helt blöt, fy fan. Luciatåget tog slut där ...

Kattis: Alltså jag gillar inte Lucia och sånt där ... I påskas fick min mamma värsta sjuka idén. Ni vet ju hur hon är när hon har bestämt sig för nåt, liksom.

Mia: Jo, hon typ ba: Nu är det så här ... Alla andra ba: Visst chefen ...

Kattis: Fatta, att hon tvingade hela familjen att klä ut sig till påskkärringar ... farsan också. Han ba: Vad ska jag ha på mig. Morsan ba: Öh. Jag har några mammaklänningar på vinden. Jag och min brorsa ba: Hjäälpl!! Brorsan var ju lagom glad. Sedan skulle vi så här åka runt till alla morsans vänner och önska glad påsk. Alla ba: Å gud vad gulliga ni är! Kul för dem i alla fall. Shit vad pinsamt det var! Jag ba: Jag vill döööö. Morsan ba: Det är kul!!!!

Kapitel 14

3 G

Märta: Ja, det är Märta.

Gittan: Ja, hej, det här var Gittan Wetterstrand, jag som hyr ert sommarställe.

Märta: Ja, hej hej. Har ni det bra?

Gittan: Jodå, det är ju ett jättefint ställe och så, men det finns några saker som inte är så bra.

Märta: Jaså, vad kan det vara?

Gittan: Jo, till exempel tycker jag att kranvattnet inte smakar så bra.

Märta: Nähä, det var tråkigt att höra. Men det är i alla fall inget fel på vattenkvalitén. Det har vi testat nu i vår. Ni kan ju prova att ställa in en kanna vatten i kylen över natten så kanske det smakar bättre.

Gittan: Ja, vi får väl prova det. Sedan var det en sak till med vattnet.

Märta: (lite trött nu) Jaha, vadå?

Gittan: Varmvattnet tar slut väldigt snabbt har vi märkt. Jag brukar duscha först på morgonen och sedan, när det är min mans tur, är vattnet iskallt.

Märta: Men, det sa vi ju innan ni flyttade in, att man måste spara på varmvattnet eftersom varmvattenberedaren inte är så stor. Men om man är snabb när man duschar och stänger av vattnet medan man schamponerar sig till exempel, brukar varmvattnet räcka till åtminstone tre – fyra duschar.

Gittan: Det var konstigt. Nu får min man duscha i iskallt vatten varje morgon.

Märta: (försöker låta vänlig) Mmm, men om du tar en kort dusch lovar jag att varmvattnet räcker till din man också. (Försöker avsluta samtalet) Okej, men då får jag hoppas att allt blir bra nu den sista veckan

Gittan: Det var några andra saker också. Jag såg en mus springa in under huset i går.

Märta: (börjar bli irriterad) Nu är det ju så att vår sommarstuga ligger i skogen och då får man räkna med att det finns möss och andra djur vid huset. Har ni sett någon mus inomhus?

Gittan: Nej, nej. Men det känns ändå obehagligt att veta att det skulle kunna komma in möss i huset.

Märta: Jag tror inte att du behöver oroa dig. Vi har lagt ut rättgift och dessutom brukar grannens katt ta hand om mössen.

Gittan: Just det, katten, ja ... Den ...

Märta: Du, förlåt, men jag måste faktiskt lägga på nu. Hoppas som sagt att ni får det bra nästa vecka. Ni kan lägga nyckeln under den stora stenen när det är dags att åka hem. Ha det bra och hälsa maken. Hej hej!

— — —

Märta: Märta här.

Gittan: Ja hej, det här var Gittan Wetterstrand igen. Ursäkta, om jag ringer och stör, men det här är viktigt.

Märta: Har det hänt något?

Gittan: Nja, inte direkt. Men jag måste säga att mataffären som ligger här har otroligt höga priser. Jag fick nästan en chock när jag handlade igår och skulle betala.

Märta: Jo, jag kan hålla med om att den är dyr, men du får tänka på att den ligger ganska långt ut på landet, och det är klart att det kostar mycket för dem med transporter och allt

Gittan: Jamen, jag tycker i alla fall att det är för dyrt.

Märta: (börjar bli irriterad): Då kan ni ju åka till köpcentret som ligger två mil bort. De håller lägre priser.

Gittan: Men det tar ju halva dan att åka ändå dit.

Märta: (sammanbitet): Mmm, ibland måste man välja här i livet. Hur som helst, jag kan inte göra något åt priserna i mataffären. Var det något annat?

Gittan: Ja, det har varit ett förskräckligt väder här på ostkusten. Det har regnat halva veckan!

Märta: Ja, som vi båda vet är det dåligt väder ibland, även på sommaren. Tyvärr är det inte så mycket jag kan göra åt det. Ni kan väl ta ett paraply och ge er ut på en skogspromenad ändå. Om det inte är något annat kanske vi kan avsluta det här samtalet nu.

Gittan: Ja, men ...

Märta: Hej då!

4 C

- 1 kanske (främre)
- 2 skivor (bakre)
- 3 krascha (främre)
- 4 usch (främre)
- 5 shopping (bakre)
- 6 skjuter (främre)
- 7 stjärna (bakre)
- 8 chockrosa (bakre)
- 9 instruktion (främre)
- 10 skydd (bakre)

4 D

- 1 affisch (främre)
- 2 chilla
- 3 Kjell
- 4 krascha (främre)
- 5 känd
- 6 regissör (bakre)
- 7 religiös (främre)
- 8 sjö (bakre)
- 9 skydda (bakre)
- 10 tjänar

4 E

- 1 sköta (bakre) – köpa
- 2 skina (främre) – Kina
- 3 skjuta (bakre) – tjuta
- 4 sjyst (bakre) – kysst
- 5 chock (främre) – tjock
- 6 skär (främre) – kär
- 7 skön (bakre) – kön
- 8 skött (bakre) – kött

Kapitel 15

1 C

1 Samira

- Samira, hur hittade du jobb?
- Först sökte jag på massa annonser, men jag blev inte ens kallad till intervju. Sedan hörde jag av en kompis hur man kan använda sitt nätverk, så jag började fundera på vilka personer jag kunde kontakta.
- Hur gjorde du då?
- Alltså, när jag blev uppsagd på grund av arbetsbrist så frågade jag mest runt i släkten och bland gamla jobbkontakter, men det gick trögt.
- Okej, vad gjorde du då?
- Jag tänkte att jag verkligen skulle berätta för alla som jag på något sätt hade kontakt med att jag sökte jobb. Så jag började på min dotters förskola på morgonen och berättade för pedagogerna där och andra barns föräldrar. Sedan på ICA, på mitt stamfik, i kiosken och på sådana ställen som man besöker typ varje dag. På kvällen stötte jag på några grannar i trapphuset och pratade med dem också om min situation.
- Var inte det lite pinsamt?
- Jo, men efter ett tag vande jag mig. Jag skrev till alla mina kontakter på nätet. Och ordnade ett facebook-event där jag bjöd in alla jag känner att komma och peppa mig och ge mig jobbtips.
- Wow. Hur gick det då?
- Ja, det var mysigt. Jag bjöd på dryck och snacks och det kom säkert 30 pers, både familj, släkt, vänner och bekanta. Men det blev inget jobb ändå. När alla mina vänner hade fått veta, kontaktade jag en massa avlägsna bekanta också. Och gamla kursare från universitetet och folk jag läst med på kvällskurser. Och jag snackade förstås med alla på båtklubben och i kören också.
- Fick du nåt napp då till slut?
- Jo, det var faktiskt busschauffören på bussen jag åker varje morgon, som hade en svåger som hade en polare, som just skulle expandera sitt företag. Och jag var precis den de letade efter.
- Otroligt! Vad kul!

2 Kenneth

- Hur fick du ditt toppjobb i finansvärlden, Kenneth?
- Jo, jag var ganska noggrann. Först kartlade jag branschen och valde ut några företag som jag var extra intresserad av. Jag lärde mig allt om de företagen genom att läsa allt om dem på deras webbplatser, i affärstidningar och så allt i deras årsredovisningar förstås.
- Wow vilket jobb.
- Ja, och sedan så kontaktade jag nyckelpersoner på företagen, presenterade mig och berättade att jag ville veta mer om något speciellt projekt som de jobbade med. Jag sa inte att jag sökte jobb.
- Nähä, varför inte då?
- Nej, jag ville inte vara någon jobbtiggare. Istället visade jag mig bara intresserad. Och ville berätta för dem vad jag kan. Så bjöd jag ut dem på lunch för att få chans att berätta mer om mig själv.
- Hur gick det då?

- Ja efter tredje lunchen fick jag napp. Ja, alltså det tog ju några veckor och jag fick ringa upp personen några gånger, men efter ett tag hade de skapat en ny tjänst för mig.
- Mmm, kanske inget som alla kan lyckas med?
- Nej, kanske inte, men alla kan bli mer pålästa och aktiva. Och smicker fungerar ofta, att man visar intresse för vad ett företag eller en person jobbar med. Det kan öppna dörrar.

Kapitel 17

4 B

- Man: Jag tror inte på skrock direkt. Fast jag brukar inte lägga nycklar på bordet. (skratt)
- Kvinna: Det brukar jag göra, men då kommer alltid någon och tar bort dem eller lägger ett papper under nycklarna...
- Man: Kommer du ihåg när man var liten och man inte fick gå på vissa gatubrunnar. Brunnar som det stod A på gav otur.
- Kvinna: Ja precis! A-brunnar det minns jag. Och K-brunnar betydde tur så dem försökte man hoppa på så mycket som möjligt. Idag bryr jag mig faktiskt inte så mycket.
- Man: Hmm. Jag är fortfarande lite försiktig med att gå på gatubrunnar. Sedan sa min farmor att man får sju års olycka om man krossar en spegel. Det tror jag inte på alls. Och hur ofta har man sönder en spegel?
- Kvinna: Nej, jag har i alla fall aldrig haft sönder någon spegel. Förresten så tror jag inte heller på det. Det var väl för att speglar var så dyra förr i tiden.
- Man: Jo, så var det nog. Det här med katter, då... Att man måste spotta över axeln eller säga tvi, tvi, tvi om man ser en svart katt gå över vägen... Jag tror aldrig jag har sett en svart katt gå över vägen... Fast om jag såg en skulle jag nog spotta...
- Kvinna: Nej, det skulle aldrig jag göra. Men en sak som många gör är ju faktiskt att knacka i bordet och säga "peppar, peppar, ta i trä" när de tänker på något dåligt som kanske kan hända – för att det inte ska hända. Det brukar jag göra i alla fall.
- Man: Nej, det gör inte jag. Men i min familj har vi något lite speciellt. Om vi har haft gäster som har sovit över, så tar vi inte bort lakanen från deras sängar förrän vi vet att de har kommit hem till sig ordentligt igen. När det är gäster från utlandet kan det ta ett tag...
- Kvinna: Oj då. Det har jag aldrig hört talas om. Vad gör du förresten om någon önskar dig lycka till?
- Man: Jag svarar tack förstås.
- Kvinna: Nej, det får man absolut inte göra. Det betyder otur. Man måste låta bli att säga tack. Då får man tur!
- Man: Jag hörde att en känd idrottsskvinna alltid äter en mjölkchokladkaka kvällen innan tävlingar. Det verkar fungera för hon vinner alltid.
- Kvinna: Ja, om hon tror på det så fungerar det nog.

Kapitel 18

1 A

Tre utlandssvenskar berättar om sina erfarenheter av att bo utanför Sverige.

Tilda har bott 8 år i Nederländerna och jobbar på bank.

– I början tyckte jag det mesta var likadant i Nederländerna och i Sverige. Men *en* sak som jag la märke till efter en tid är att man som svensk i många situationer är för försiktig. Till exempel i ostdisken i snabbköpet ställer man sig och väntar på att försäljaren ska komma fram och fråga om man vill ha något. Man kanske hostar lite för att visa att man står där. Men försäljaren undrar mest vad det är för mystisk typ som bara står och stirrar och inte säger vad hon vill.

I Sverige säger vi ju du till alla, men i Nederländerna måste man alltid välja mellan *du* och *ni*. Det tar lång tid att lära sig vad som passar i olika situationer. Till lärare säger man till exempel alltid *ni*. Det kändes ovant och alldeles för formellt för mig. Och i brev är det viktigt att börja med något i stil med "Ärade herr X" istället för det svenska "Hej!" som ju fungerar i nästan alla sammanhang.

Jonas är 35 år och har jobbat som sjuksköterska i Norge i 3 år.

– Norge är ganska likt Sverige men det finns ändå många saker som är annorlunda här. Det svåraste tycker jag är de kulturella referenserna. Man känner sig utanför på många sätt. Till exempel när jag och mina norska kompisar har frågesport, kan jag ju inga frågor om norska statsministrar eller populärkultur. Och när norrmännen skrattar åt gamla barnprogram som de såg på teve när de var små, är jag helt borta. Min humor fattar de inte mycket av heller – den bygger ju ofta på referenser från svenska humorprogram på radio och teve.

Jag kan säga att jag känner mig mer svensk här än i Sverige. Och det är inte bara positivt, tycker jag. Jag känner mig ofta lite utanför och annorlunda.

Emma 43, bor i London sedan 20 år tillbaka.

– Jag har bott i London så länge nu att allt känns ganska normalt. I början blev jag väldigt stressad när främlingar började prata med mig. De kunde säga: "Vilken snygg väska du har!" Jag undrade vad de ville, blev nervös och förstod inte att det bara var småprat.

Och i början var jag nog också hemskt oartig. Jag tänkte aldrig på att säga "please" när jag bad om något. Jag kunde säga: "Kan jag få en tidning?" på engelska. Det låter normalt på svenska men på engelska blir det ungefär: "Ge mig en tidning!!!"

Sedan jag fick barn har jag börjat känna mig mer och mer svensk faktiskt. Jag och några andra mammor har en öppen förskola hemma hos mig. Vi tittar på svenska barnprogram tillsammans och diskuterar barnuppfostran och sådant. Självklart finns det stora skillnader. Svensk barnuppfostran är nog mer resonerande. Man försöker ofta diskutera med barnen om vad som är rätt och fel. Här är det mer klara och tydliga regler och att det är självklart att det är föräldrarna som bestämmer. Jag tycker ofta att min man är för sträng mot barnen. Det är jobbigt när vi har helt olika idéer om barnuppfostran.